דער מאָנומענט אָן א קאָפּ

(פון א פאַרצייטיקן שפּאַנישן פּנקס)

באַאַרבעט אין אידיש פון ה. כעווין

בעת דער ממשלה פון דאָן פּעדראָ דעם גערעכטיקן, האָט זיך אין א חושכ'דיקער און א שטורמדיקער נאַכט אָפּגעשפּילט א טראַגישע סצענע אויף איינער פון די טונקעלע און שמאָלע גאַסן פון דער שטאָט סעוויל.

— פאַרטיידיקט אייך, דאָן אַלוואַרא !

— האָט אימיצער באַפעלעריש אויסגעשריען מיט א ציטערנדיקער שטימע; — אין א שפּעטערדיקער נאַכט-שעה גייט איר אַרויס פון אייער הויז . . . אַזא באַליידיגונג קאָן נישט דורכגיין אומבאַשטראָפט. פאַרטיידיקט זיך, זאָגט מען אייך !

היות אָבער, ווי אַלוואַרא האָט זיך אָפּגעזאָגט פון דעם אַרויפגעצוואונגענעם קאַמף, האָט זיין קעגנער, וועלכער איז ווילד געוואָרן פון כעס, אָנגעהויבן שיטן אויף אים מיט שרעקלאַכע בלבולים. אַלוואַרא, איז אָבער, נישט קוקנדיק אויף דעם אַלעמען געבליבן רואיק און קאַלט. און דאַן האָט דער צערייצטער ביז גאַר שונא דורכגעשטאָכן אים מיט זיין שווערד און ער האָט איבערגעלאָזן א טויטן אויף דער גאַס אין א טייך בלוט.

דער דאָזיקער מאָרד האָט געהאַט א געהיימען עדות: אַן אָרימע אידענע — די אַלטע רבקה הענריכעס, וועלכע האָט געוואוינט אויף דער זעלבער גאַס. זי איז אויפגעוועקט געוואָרן צוליב דעם גערויש און אומגעוויינלאַכע קולות אין דער נאַכט, וועלכע האָבן געשטערט איר רו. אַנשטויסנדיק זיך, אַז אויף דער גאַס קומט פאָר עפּעס שרעקלאַכעס איז זי אויפגעשטאַנען, אָנגעצונדן מיט ציטערנדיקע הענט א לאָמפּ און אויפגעעפנט דאָס קליינע פענסטערל צו דער גאַס. האָט זי פונקט בעת מעשה דערזען, ווי דער קרבן וועלכער האָט זיך אָפּגעזאָגט צו פאַרטיידיקן, האָט באַקומען א טויט קלאַפּ און איז שטערבלאַך געפאַלן אויפ'ן ברוק. אין דעם זעלבן אויגנבליק האָט דער מערדער געעפנט זיין אויבערמאַנטל און א קאַלטער פיבער איז דורכגעלאָפן דורכ'ן לייב פון דער אַלטיטשקער, בעת זי האָט אין אים דערקאַנט — ווער ער איז. א פּחד און אַן אימה האָבן איר אַרומגענומען און זי איז אין אָנמאַכט געפאַלן אויף דער פּאָדלאָגע פון איר אָרימען צימער, אַרויסלאָזנדיק פון דער האַנט די לאָמפּ, וואָס איז מיט א טעמפּן ליאַרם אַראָפּגעפאַלן אויפ'ן גאַס און זי האָט זיך פאַרלאָשן.

אויפ'ן צווייטן טאָג, האָט דאָן פּעדראָ, אויסהערנדיק דעם געוויינלאַכן רעפּאָרט פון דעם סעווילן קאָמענדאַנט וועגן אַלע פּאַסירונגען אין שטאָט געזאָגט צו אים:

— אַט האָט נאָך א מאָרד פאַרפלעקט מיט בלוט די גאַס פון מיין געטרייער שטאָט. איר ווייסט דאָך הער קאָמענדאַנט, ווי שטרייננג מיינע באַפעלן זיינען בנוגע דעם. עס מוז אומבאַדינגט געפונען ווערן דער מערדער, כדי א גיכן און גערעכטן משפּט צו מאַכן.

— מיין קעניג, — האָט מיט הכנעה געענטפערט דער קאָמענדאַנט, — עס זיינען אָנגענומען געוואָרן אַלע ענערגישע מיטלען, כדי צו געפינען דעם מערדער פון אַלוואַרא, נאָר ביז אַהער איז אַלץ געווען אומזיסט און מיר קאָנען בשום אופן נישט פאַלן אויף די שפּורן. אין סעוויל זיינען דאָ אַזויפיל בייזע מענשן, אַז סיי צווישן די אידן, און סיי צווישן די מאַורען, וועלכע וואוינען דאָ אין אַזא גרויסער צאָל, עקזיסטירן אַזויפיל געהיימנישן, אַז איך צוויפל זייער אויב די אויספאָרשונג וועט אונז אַזוי לייכט פירן צו אַנטדעקן דעם פאַרברעכער.

— עס מוז געפונען ווערן דער רוצח, — האָט מיט אַן אומצופרידענער שטימע געזאָגט דער קעניג, — נישט שוין זשע האָט מען נישט געפונען קיין שום צייכן, כדי צו פאַלן אויף די שפּורן פון דעם שולדיקן ?

— ניט ווייט פון דעם דער'הרג'עטן האָט מען געפונען א לאָמפּ, — האָט מיט שרעק געענטפערט דער קאָמענדאַנט.

— דאָס איז א שפּור; זאָל מען אויספאָרשן, אָבער אויף גיך אויספאָרשן, כדי מיין גערעכטע זאָל קאָנען אומגעשטערט באַשטראָפן דעם מערדער, — האָט אַנטשידן געזאָגט דער קעניג.

מען האָט באַלד געפונען צו וועמען עס האָט געהערט דער לאָמפּ און די אַלטע רבקה הענריכעס איז תיכף אַריינגעזעצט געוואָרן אין תפיסה. אין אַכט טעג אַרום האָט דער קרימינאַל-טריבונאַל געשיקט זיין ריכטער אין דער באַגלייטונג פון דעם קאָמענדאַנט אין תפיסה, כדי אויסצופרעגן די אַלטיטשקע.

— דער לאָמפּ געהערט צו אייך ? — האָט דער קאָמענדאַנט געפרעגט.

— יאָ, — האָט זי געענטפערט מיט א ציטערנדיקער שטימע — און פּלאָנטערנדיק זיך און ציטערנדיק, דערציילט נאָכדעם די שוידערלאַכע סצענע, פון וועלכער זי איז געווען אַן עדות.

— און האָט איר נישט דערקאַנט דעם מערדער ?

— ניין, — האָט זי געענטפערט קוים אָפּאָטעמענדיק.

— שווער ביי גאָט פון אברהם, יצחק און יעקב !

— איך קאָן נישט . . .

— הייסט עס, אז דו ווייסט עפּעס יאָ, נאָר דו ווילסט נישט דערציילן דעם קעניגלאַכן גערייכט ?

ביי די ווערטער איז די אַלטיטשקע שרעקלאַך בלאַס געוואָרן און זי האָט אָנגעהויבן צו טרייסלען זיך מיט'ן גאַנצן קערפּער.

— מיר וועלן דיר צווינגען צו דערציילען — האָט בייז אויסגעשריען דער קאָמענדאַנט. — נעמט איר צו דער עקסעקוציע !

די אומגליקלאַכע אידענע האָט לכתחילה מוטיק אַריבערגעטראָגן די שרעקלאַכע יסורים פון דער עקסעקוציע, נאָר נישט קאָנענדיק ווייטער אויסהאַלטן האָט זי אָנגעהויבן בעטן וועגן חסד.

— רוף אָן דעם נאָמען פון דעם רוצח — האָט געשריען דער קאָמענדאַנט.

— רבש"ע — איך וואָג עס ניט . . .

אין דעם אויגנבליק האָבן אָנגעהויבן קנאַקן די אברים פון דער אומגליקלאַכער און מיט א צעבראָכענער שטימע האָט זי קוים אַרויסגערעדט :

— דאָס איז געווען דער קעניג !

— אומגליקלאַכע ! — האָט צאָרנדיק אָנגעשריען אויף איר דער קאָמענדאַנט — דו וואַגסט צו באַליידיקן אונזער גוטן קעניג ! פאַרפלוכטע, אומגליקליכע, דו מיינסט צו ראַטעווען דיין עקלהאַפטן לעבן, וואַרפנדיק די שולד אויף אונזער האַר און מושל ! דו מיינסט אפּנים, אז די ווערטער פון א אידישקע קאָנען באַפלעקן דעם רום פון דאָן פּעדראָ ! שוין פאַר דער דאָזיקער באַליידיקונג אַליין, וואָלסט חייב מיתה געווען, ווען דיין גורל וואָלט שוין סיי ווי ניט באַשלאָסן געוואָרן, מחמת דו וועסט פאַר'משפּט ווערן צום טויט אַלס א מיטהעלפערן און פאַרבערגערן.

— ג-א-ט פון ישראל, זאָל מקוים ווערען דיין רצון ! — האָט געזאָגט רבקה, אַראָפּלאָזנדיק מיט הכנעה דעם קאָפּ אויפ'ן בקוסט, — אָבער דאָך האָב איך געזאָגט דעם אמת און איך וועל שטאַרבן אַן אומשולדיקע :

— ניין, דו וועסט נישט שטאַרבן האָט מיט א רואיקן און פעסטן טאָן געזאָגט איינער פון די אַנוועזנדע ריכטער, אַראָפּציענדיק דעם ברייטן שלייער, וואָס האָט די גאַנצע צייט צוגעדעקט זיין פּנים.

די אומגליקלאַכע און פאַרפּייניקטע פרוי האָט פון דעם ערשטן בליק אויף דעם אומגעריכטן רעטער אָנגעהויבן קאָנוואולסיוו ציטערן און מיט א גוסס'דיקער שטימע אויסגעשריען.

— יאָ, דער קעניג, — האָט ווייטער גערעדט דאָן פּעדראָ, — דער קעניג וועלכער וויל אַז אין גאַנץ שפּאַניע זאָל הערשען איין איינציקע און גלייכע גערעכטיקייט; דער קעניג וועלכער שטאָלצירט מיט'ן נאָמען "גערעכטיקער" און וויל באַווייזן אז דער אמת גייט ארויס נישט נאָר פון א קריסטלאַכן מויל, נאָר אויך אידן און מאַוורען קאָנען געבן פאַר די ריכטער געטרייע און אמת'ע עדות.

און ווענדענדיק זיך צו די ריכטער, האָט דער קעניג ווייטער געזאָגט :

— די דאָזיקע פרוי האָט געזאָגט דעם אמת, — דאָס האָב איך דער'הרג'עט דעם — דאַן אַלוואַרא און די השגחה האָט טאַקע געשטעלט אַן עדות כדי צו דערמאַנען מיר אז די געטלאַכע גערעכטיקייט שטייט העכער פון דער קעניגלאַכער מאַכט, און אויב זי וואַכט אומאויפהערלאַך און זעט אַלץ, איז אויך דער קעניג, וועלכער פאַרטרעט אים אויף דער ערד, מחוייב קיינמאָל נישט פאַרגעסן די רעכט און פליכטן פון א גערעכטן געריכט. הערן ריכטער ! עס דאַרף געגעבן ווערן א סאַטיספיקאַציע דעם געזעלשאַפטלאַכן געוויסן, און היות ווי דער רוצח דאַרף באַצאָלן מיט'ן קאָפּ פאַר זיין פאַרברעכן, טאָ זאָל מיין מאָנומענט, וועלכער באַצירט דעם אריינגאַנג אין אייער טריבונאַל געקעפּט ווערן ! וואָס איז נוגע אייך, ה' קאָמענדאַנט, זאָלט איר מהיום והלאה געדיינקען אז אידן, מאַורען און קריסטן האָבען גלייכע רעכט אויף גערעכטיקייט און משפּט, ווי אויך אויפ'ן שוץ מצד די אויספירער פון דעם געזעץ. רבקה הענריכעס פאַרדינט צו באַקומען א גערעכטן שכר און דאָס גיבן מיר איר און איר פאַמיליע א פּענסיע, וואָס זאָל איר דערלויבן צו לעבן אָן דחקות. זאָל אייך אַלעמען היטן דער גנעדיקער ג—א—ט.

דער קעניג האָט געהאַלטן וואָרט. און ער האָט דער אָרימער אידענע באַלוינט כיד המלך פאַר אירע יסורים. די פאַמיליע הענריכעס איז זינט דער דאָזיקער פּאַסירונג איבעראַל באַוואוסט און געשעצט געוואָרן, און האָט די שפּאַנישע אידן פיל, פיל באַרימטע מענער געגעבן . . .

די רייזנדע וועלכע באַזוכן די שטאָט סעוויל, שטעלן זיך מיט כבוד אָפּ פאַר דעם רעטזועלהאַפטן קייזערלאַכן מאָנומענט אָן א קאָפּ, וועלכער דערמאָנט אַלעמען אָן דער שיינער לעגענדע פון פאַרצייטן.

"דער פאַמיליען פּליט זינט 1847"

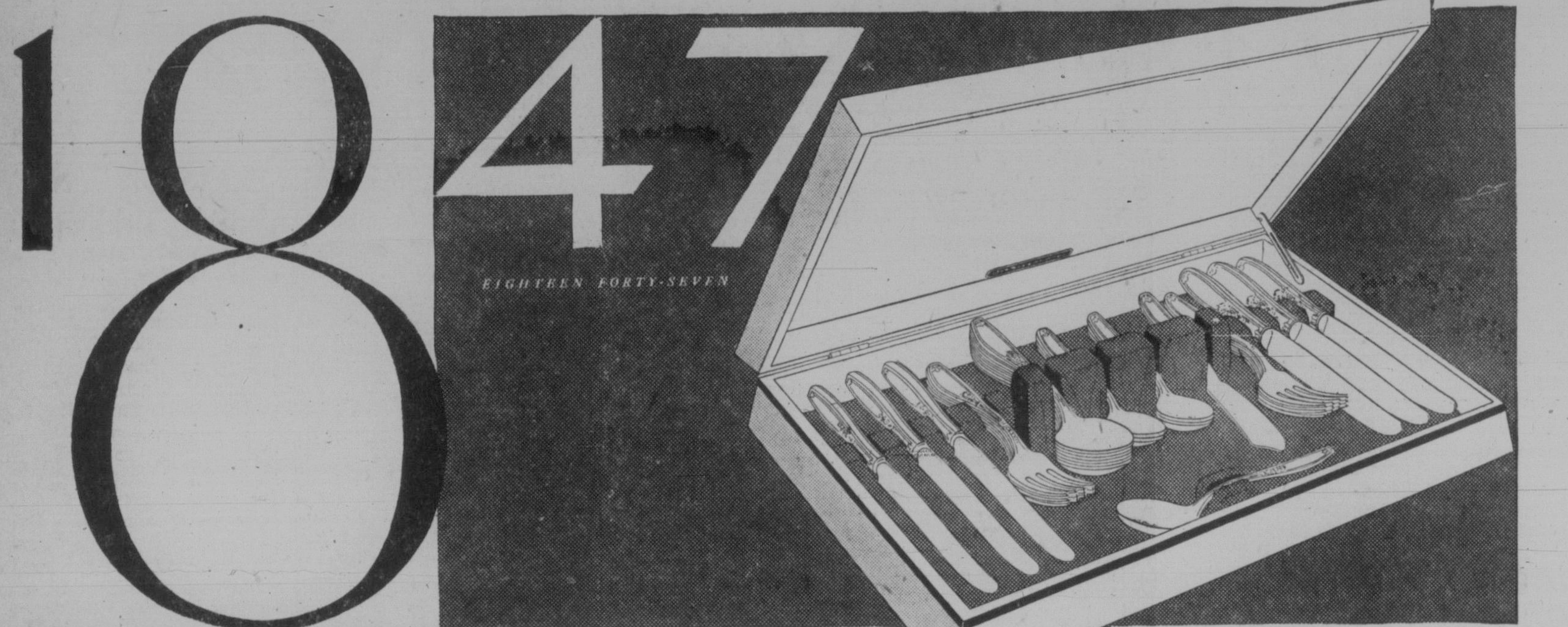

איהר באַצאָהלט בלויז פאַר דעם זילבערוואַרג — די טשעסט איז אונזער מתנה פריי

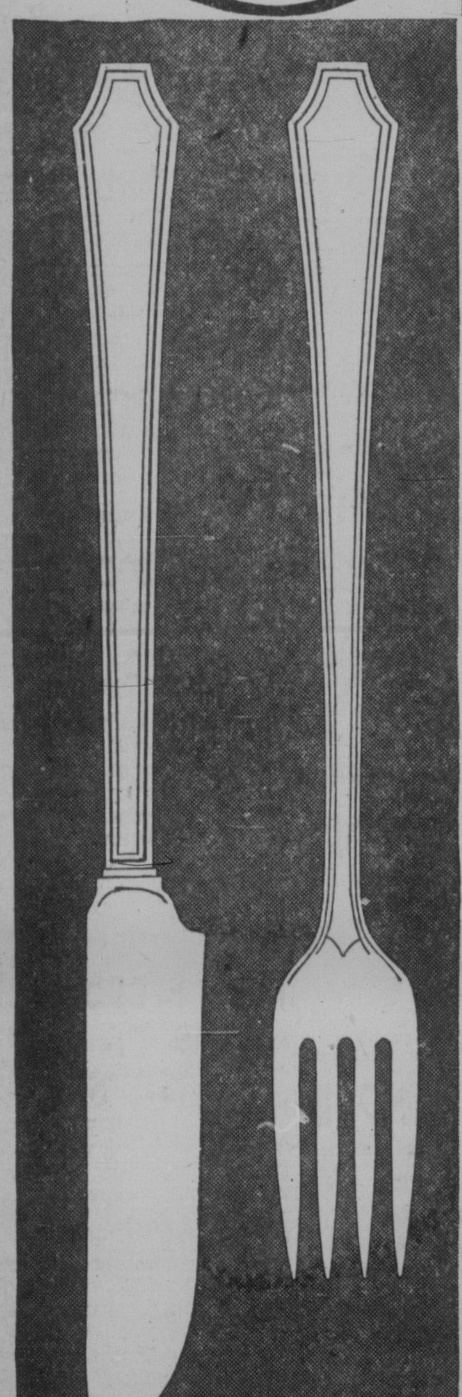

קליינע ציפערען - קליינע בוכשטאַבען דאָך האָבען זיי א גרויסע באַדייטונג

ווען אויף דעם מעסער, גאָפּעל, לעפעל, אָדער זאַגאַר אויף דעם קליינעם טהע לעפעלע, אָדער אויף אירגענד וועלכער אנדערער זילבערפּליט כלי געפינט זיך דער צייכען „1847 ראַדזשערס בראָס." דאַן איז דאָס פון דער גרעסטער וויכטיגקייט און באַדייטונג פאַר אייך אויב איהר זענט דער אייגענטימער פון דעם. ווייל דיזע קליינע ציפערען און בוכשטאַבען דערצעהלען אייך א געשיכטע פון אויסצייכענונג פון עטליכע און אכציג יאָהר — א געשיכטע פון ליבע גענאַנגען פון פיער דורות — א געשיכטע פון מיליאָנען און מיליאָנען מענשען וואָס האָבען אין פאַרלויף פון דער צייט אוועקגעלייגט זייער זיגעל פון אנערקענונג, אז דאָס איז די בעסטע זילבערפּליט אין דער וועלט.

דאָס זילבערוואַרג וואָס באַשיינט אייער טיש, באַ'חן'ט אייערע שמחות, פאַרשענערט אייערע ימים טובים און מאַכט פרעהליכער אייערע אונטערהאַלטונגען יאָהר איין און יאָהר אויס — אט אויף יעדען שטיק פון דיזער זילבערפּליט געפינט זיך דאַריבער דער פּאָלער נאָמען: „1847 ראַדזשערס בראָס." — א נאָמען און טרייד-מאַרק אויף וועלכען ניט בלויז די פאַבריצירער זיינען שטאָלץ, נאָר צוזאַמען מיט זיי, אויך די מיליאָנען מענשען וואָס באַזיצען עס.

ווען איהר קויפט א סעט 1847 ראַדזשערס בראָס., קויפט איהר איין ליבהאַרציגע פריינד וועלכע וועלען אייך קיינמאָל ניט ענטוישען, צו וועמען אייער ליבע וועט קיינמאָל ניט אָפּגעקיהלט ווערען . . . איהר מאַכט אויך דעם בעסטען אינוועסטמענט פון וועלכען די פּראָפיטען וועלען זיין: — לעבענסלאַנגע צופרידענהייט.

געהט אריין אין אירגענד וועלכער סטאָר וואו גוטע זילבערוואַרג ווערט פאַרקויפט און הייסט זיך צייגען א סעט פון די נייע, באַ'חן'טע פּעטערנס און דעזיינס פון 1847 ראַדזשערס בראָס. גאָפּעל-מעסער-לעפעל. איהר קענט אויך באַקומען אין דיזעלבע צאַרטע פּעטערנס דינער, קאַפע טהע סעטס, אָדער איינצעלנע כלים.

„די אָריגינעלע ראַדזשערס סילווערפּליט"

— מאַנופעקטשורט פון די אינטערנעשאַנאַל סילווער קאָ.

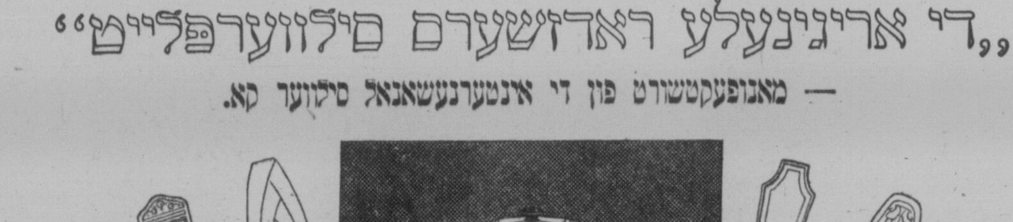

דא ווערט געצייגט א קאָמבינאַציע פון טיש זילבערוואַרג, ווי גאָפּעל-מעסער-לעפעל און א בע'חן'טער טהע סעט. אין פאַרשידענאַרטיגע פּעטערנס. פון לינקס צו רעכטס: נומער 1, אַנסעסטראַל. נומער 2, אַניווערסאַרי. נומער 3, סיליוועט. נומער 4, לינאַסי. נומער 5, אַמבאַסאַדאַר. נומער 6 אַרגאַזי. און די דריי שטיק טהע סעט אין צענטער איז דער פּראַקטישער לינאַסי פּעטערן.

די נייע סטייל וויאַנד נאַפעל-מעסער, לאַנגע הענטלאַך, קורצע קליינלאַך און ציינדלאַך. באַקוועם, פּראַקטיש און שעהן. (אַפּליקיישאַן פאַר'ן פּעטענט פון וויאַנד מעסער איז געמאַכט געוואָרען).

וויאַנד טרייד מאַרק

1847 ROGERS BROS.
SILVERPLATE
INTERNATIONAL SILVER CO.

געמאַכט אין קאַנאַדע

מיר פאַרקויפען אַלע דעזיינס פון 1847 ראַדזשערס בראַדערס

MITCHELL & COPP

328 Portage Ave., Cor. Hargave — Winnipeg

איצט אויף דער אויסשטעלונג ביי

Ashdowns
CANADA'S FINEST HARDWARE

קאַטלערי דעפּאַרטמענט, מיין פלאָר
טעלעפאָן 846 244

פּרעזידענטן און סעקרעטאַרן
ביטע, באַמערקט
מאַכט אונז פאַראַנטוואָרטלאַך

באַשטעלט א "באַס" אָדער א סטריט קאַר פאַר אייער נעקסטן פּיקניק אָדער אַרויספאָר און לאָזט אונז אַראַנזשען פון אייך אייערע טראַנספּאָרטאַציע זאָרגן.
פּלינק, לוקסוסריך, עקאָנאָמיש. זיכער.
ריזאָנייבל רייטס.
טעלעפאָנירט
842 254 אָדער 842 202
פאַר ווייטערדיקער אינפאָרמאַציע.

Winnipeg Electric Company

"אייער גאַראַנטיע פאַר גוטער באַדינונג"

פיינטינג

גוטע אַרבעט — מעסיקער פּרייז
פּאָנט גלייך
MAX GORDON
484 FLORA AVE.

וועריקאָס אַלסערס, רינענדע וואונדן, עקזעמאַ און אַלע אנדערע הויט קראַנקהייטן. געהיילט ווייל איר אַרבעט לייכטע זעלבסט היים באַהאַנדלונג; גענוצט מיט אויסגעפּרובירטן דערפאָלג פאַר א סך יאָרן וואו אַלע אנדערע רפואות האָבן ניט געהאָלפן. א סך באַשטעטיקונגען. שרייבט צו:
NURSE DENCKER
610½ Portage Ave.
WINNIPEG
מרס. סטאַק, ביעלד, מאַנ., שרייבט: "אייער מעדיצין האָט געמאַכט וואונדער פאַר מיר. דער אַלסער האָט זיך געבעסערט נאָכ'ן ערשטען מאָל אַנווענדן דעם אינטמענט. איך קאָן אויף אַזויפיל ניט אויסדריקן מיין דאַנקבאַרקייט א.א.וו."

The touch
that is
modernizing
thousands
of dear
old homes

זאָל אייך אייער
דילער ווייזן
סעמפּלס פון
סימאַן-קענט
פלאָרינג

17

SEAMAN-KENT
HARDWOOD
FLOORING

דער "טאָטש" וואָס טוט מאָדערניזירן טויזנטער ליבע אַלטע היימען.